

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE
TEADMISTE LEVITAMISE ÜHING

ÜHINGU TEGEVLIIGE

A. MARK

**KODU OSA
EDUKA ÕPPETÖÖ
KINDLUSTAMISEL**

NR. 20 (156)

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1953

2/21885

A-17346

EESTI NSV POLIITILISTE JA TEADUSALASTE TEADMISTE
156
LEVITAMISE ÜHING

ÜHINGU TEGEVLIIGE
A. MARK

KODU OSA EDUKA ÕPPETÖÖ
KINDLUSTAMISEL

SUNDEKSEMPLAR

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS · TALLINN 1953

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

21885

Nõukogude korra viljastavates tingimustes on meie hariduselu läinud pidevat tõusuteed. Kõigile Nõukogude kodanikele on kindlustatud õigus haridusele. Partei ja valitsuse hoolitsus uue põlvkonna kasvatamise eest avaldub igal sammul.

Nõukogude kooli edasise arenemise perspektiivid on määratud partei XIX kongressi direktiivides. Ülesanded rahvahariduse alal on siin ennenägematult suurejoonelised.

«Partei XIX kongressi direktiivid NSV Liidu arendamise viienda viie aasta plaani kohta aastaiks 1951—1955» näevad ette: «Viia lõpule viisaastaku lõpuks üleminek seitsmeklassiliselt hariduselt üldisele keskharidusele (10 aastat) vabariikide pealinnades, vabariikliku alluvusega linnades, oblastite ja kraide keskustes ning suuremates tööstuskeskustes. Valmistada ette tingimused järgmisel viisaastakul üldisele keskharidusele (10 aastat) üleminekuks kõigis ülejäänud linnades ja maal.»

Rööbiti üleminekuiga seitsmeklassiliselt hariduselt üldisele keskharidusele rõhutatakse direktiivides vajadust võtta tarvitusele abinõud, mis kindlustavad ülemineku üldisele polütehnilisele õpetusele koolis.

Meie tahame, et meie noortest kasvaksid tublid, arenenud, küllaldaste teadmiste ja oskustega inimesed. Siin teenivad nii kool kui kodu üht eesmärki. Muidugi kuulub koolile selles töös juhtiv koht, kuna koolid töötavad ühtse riikliku õppeprogrammi järgi ja õpetajatena-kasvatajatena tegutsevad siin vastava eriharidusega isikud. Kuid, usaldanud oma lapse õpetaja hoole alla, ei tohi vanemad jääda kõrvaltvaatajaks, vaid nad on kohustatud pakkuma oma abistavat kätt ka selle töö teostamisel, mida me tavaliselt nimetame «koolitööks».

I. KODUSE ÕPPETÖÖ TÄHTSUSEST

Vastavalt õppeplaanile annab iga aineõpetaja klassis õpilastele mitmesuguseid teadmisi. Tunniplaanis vahelduvad ajalugu, maateadus, bioloogia, aritmeetika, geomeetria, keeled jm. Igas tunnis õpib õpilane tundma midagi uut. Seejuures jääb selle uue materjali lõplik omandamine koduseks ülesandeks.

Koduseid ülesandeid antakse õpilastele juba esimesest klassist peale. Need lapsed, kes alates esimesest koolipäevast töötavad korralikult, jõuavad normaalselt edasi. Alklassides pannakse alus inimese üldharidusele. Tähtede kirjutamisel ja ükskordühe õppimisel on küllalt oluline koht teel teaduste kõrgusele. See täiskasvanuile nii vähetähtsana näiv tegevus on aga lapse seisukohalt väga tähtis. Aasta-aastalt kasvab nõutavate teadmiste hulk ja koos sellega kasvab ka vastutusekoorem. Õpilane näeb, kui vajalik on koolis õpitu elus ja ta saab teadlikuks, miks tal on vaja õppida. Õpilane muutub ka üha iseseisvamaks. Kui esimestes klassides veel tehakse suurem osa tööst klassis õpetaja juhtimisel, siis vanemates klassides kandub õppimine üha enam väljapoole klassitöö raame. Õpetaja klassis ainult selgitab, juhatab teatud küsimuse sisse, teeb selle suusõnaliste seletuste ja näitlikkuse varal arusaadavaks. Kooliõpetus aitab samuti kaasa süstemaatilisele teadmiste omandamisele. Omandatavate teadmiste kvaliteet aga sõltub õppija enda aktiivsusest. Seepärast tuleb iga ainelõigu juures tõsiselt töötada. Ükski õpilane pole võimeline ühekordsel kuulmisel käsitledavast teemast kõike olulist meelde jätma. Omandamine on tõsist tööd nõudev tegevus. Raamatu äärele kirjutatud sõna ke «siia», nagu seda õpilased kirjutada armastavad, ei ole kunagi lihtsalt ainult tähiseks, et sealt minnakse järgmisel korral edasi, vaid märkus selle kohta, et see osa materjalist tuleb järgmiseks tunniks selgeks õppida. Teiseks vajavad õpitud reeglid alati kinnistavaid harjutusi. Näiteks õpetaja seletab klassis tehete järjekorda aritmeetikas. Õpilased saavad teada vastava seaduspärasuse. Reegel tuleb aga edaspidise kasutamise otstarbel kinnistada, kuna on vaja alati teada, et arvudereas sooritatavatest tehetest tuleb enne teostada korrutamine ja jagamine, seejärel alles liitmine ja lahutamine. Samuti on vaja harjutada grammatika reeglite õiget rakendamist. Selleks antakse kodus lahendada ülesandeid,

teha harjutusi. Sageli peab kodune töö olema ettevalmistavaks astmeks uutele järeldestele. Nii on kirjanduse tundides läbivõetavate teoste analüüsimise otstarbel vaja eelkõige teosega koduse lugemise teel tutvuda. Õpilasel, kes ei oska ise küsimusi analüüsida, ei saa kujuneda kindlat maailmavaadet ning veendumusi. Omandatu põhjal peab õpilase mõttetöö kujunema elavaks ja loovaks. Õpilase mõtlemist aitavad arendada kodused kirjandid ja referaadid.

Kodust tööd täites peab ühtlasi kujunema õpilasel iseseisva töötamise oskus, mis on kõikidel elualadel väga vajalik. Kahtlemata on olemas tihe side õpilase edasijõudmise ja oskuse vahel iseseisvalt töötada.

Mahajäämine õpingutes ja teiseks aastaks klassi jäämine on tihti selle tagajärjeks, et ei osata organiseerida iseseisvat tööd koduste ülesannete teostamisel või suhtutakse sellesse töösse hooletult. Nii juhtub, et mainimisväärsete arenemiseeldustega õpilased jäävad klassikursust kordama.

Iga üksik ettevalmistamata õppetükk on juba suureks takistuseks edaspidisele tööle klassis. Omandamata teatud õppekava osa ei ole laps igakord üldse võimeline arusaama uuest materjalist. Mida kaugemale klass edasi jõuab, seda kaugemale maha jääb õpilane, kes ei valmista korralikult õppeülesandeid. Koduseks tööks antakse alati midagi, mis on ühenduses klassis läbivõetuga. Ettetulevate raskuste vältimiseks näitab õpetaja tavaliselt selle töö teostamise võtmed, kriipsutab alla, millele tuleb rõhku panna. Näitlikkusega ja suusõnaliste seletustega saavutab õpetaja, et õpilasele saab selgeks, mis tal tuleb teha ja missugused võtmed on tarvilikud antud koduse töö täitmiseks. Kuigi kodune ülesanne pole tunni sisu lihtne kordamine, ei tohiks õpilastel selle teostamisel olla sisulisi raskusi. Võimalikud arusaamatused avastab ka kohe õpetaja poolt järgnev kontroll.

Puudu jäägid koduste õppeülesannete täitmisel ei ole nii võrd sisulised, kui võrd just näitavad vastutustundetut suhtumist sellesse töösse või oskamatus organiseerida kodust tööd. Meie pedagoogid, kogudes praktikast andmeid koduste ülesannete täitmise kohta, on tähele pannud, et ainult teatud osa õpilastest valmistab koduseid ülesandeid täie vastutustundega — ja kahjuks väga väike protsent.

Osa õpilasi teeb korralikult ainult kirjalikke ülesandeid,

kuna nende teostamist on õpetajal kõige hõlpsam kontrollida. Teised püüavad neidki teha vahetundidel või teistes tundides. Mõningad õpilased ei loe vastavat ainelõiku üldse õpiku järgi, vaid piirduvad klassis läbivõetu konspektiivsete märkmetega. Üksikud hindavad ennast lihtsalt üle. Õpilased, keda oli hiljuti küsitud, ei õppinud, kuna polnud arvata, et neid jälle küsitakse, või loodeti mõnelt poolt — ehk täna ei küsita. Aeg kadus, õpetundideks ei jõutud valmistuda.

Sellise vastutustundetu suhtumise juuri kodusesse õppetöösse tuleb sageli otsida just lapse kodusest kasvatuses. Alati ei oska täiskasvanud perekonnaliikmed näha kooli kui tähtsaimat kasvatustegurit lapse jaoks. See on nende arvates midagi kõrvalist, kuhu laps on sunnitud minema. Kool ja kooli poolt pealepandavad tökohustused peavad aga olema kogu perekonna tähelepanu keskuses. Antagu lapse õppetööle see koht, mida see väärib, siis hakkab ka laps ise õigesti koolisse suhtuma.

Vastutustundetute ja üksikõiksete õpilaste kõrval on aga veel teine liik õpilasi, kes ka õpingutes ei edene. Need noored töötavad mõnikord isegi rohkem kui õppe-eesrindlased, kuid see töö ei anna tagajärgi. Sageli võib näha, kuidas sellised õpilased õpetaja poolt ettekutsutuna imestavad, kui saavad halva hinde märkusega, et õppetükk on ette valmistamata. «Ma ometi õppisin», öeldakse sageli enda õigustamiseks. Ja tõesti — õpilane õppis, kuid ta ei osanud oma tööd õigesti organiseerida, tal on halb õppimise metoodika.

Võitluses õppe-kasvatustöö kõrge taseme eest peavad töötama õpetajad ja lastevanemad käsikäes. Kool üksi ei suuda siin kõike teha. Vanemalt ei oodata niivõrd sisulist abistamist õppeaineis, kui just koduste ülesannete õige teostamise organiseerimist. Paljud vanemad ei oma vajalikku ettevalmistust ainetetsükliks, mida keskkoolis käsitletakse, neil puudub ka vajalik pedagoogiline ettevalmistus, aga kasutades oma töö ja õpingute praktikat, saab iga lapsevanem kindlasti anda lapsele tema õppetöö teostamisel väärtuslikke näpunäiteid.

Õpingud — need on kooliealise noore jaoks tähtsaimad. Seda peaksid mõistma kõik lastevanemad ja aitama koolil lapsi õigesti suunata, eelkõige kasvatades lapses armastust töö kui inimese olemasolu esimese põhitingimuse vastu ning hukka mõistes vastutustundetut töösse suhtumist.

Kogu õppetöö vältel peab noortel olema silme ees õppimise eesmärk, peab olema silme ees aeg, kus ta asub rakendama oma õpingute tulemusi oma maa ja rahva heaks.

Koduste õppeülesannete täitmise juures, nagu kogu õppeprotsessiski, tuleb silmas pidada, et õpetus nõukogude koolis on kasvatuslik: õpetus ja kasvatus on teineteisest lahutamatud. Iga üksiku õppetunni ettevalmistamine teenib samaaegselt kasvatuslikku eesmärki. Õppeülesanne ei osuta kasvatuslikku mõju üksnes oma sisuga, pole kasvatuslik ainult selles mõttes, et ta arendab mõtlemist, tähelepanu ja mälu, vaid ta kasvatab samaaegselt õpilase moraalseid omadusi, kujundab kogu tema isiksust. Raskusi ületades kasvab noorte tahe ja töö õige korraldus aitab kaasa distsipliini kasvatamisele. Nõudes lastelt töö hoolsat ja täpset täitmist, kasvatades neid õigesti, aitab see omakorda kaasa hariduse omandamisele.

Kuna lühikeses ülevaates kodu osast eduka õppetöö tagamisel ei saa küsimust ammendavalt käsitleda, siis on käesolevas kirjutises raskuspunkt asetatud just sellele tööle, mis päevast päeva antakse lastele täita mitmesuguste õppeülesannete näol. Käesolevas brošüüris vaatleme lähemalt järgmisi momente: kodu osa selleks tööks vajalike välistingimuste loomisel ja nende tundmaõpetamisel, õigete tööharjumuste kujundamisel ja ratsionaalsete õppimisvõtete rakendamisel; kodu kontakti tähtsus kooliga laste edasijõudmise kontrolli näol; kodu osa armastuse kasvatamises õpingute vastu ja õpinguil üleskerkivaist võimalikest raskustest üleaitamisel.

II. VAJALIKUD TINGIMUSED KODUSEKS ÕPPE- TÖÖKS. ÕPPIMISE METOODIKAST

Mida peavad tegema vanemad selleks, et nende lapsed õpiksid korralikult?

Eelkõige tuleb suhtuda suure armastusega töötavasse lapsesse, meeles pidades, et ta on veel laps, kes vajab hoolitsust ja tööks vajalike tingimuste loomist. Kuna õppimine on vaimne ja seega suurt keskendumist nõudev töö, peaks arvestama kõiki vajalikke eeldusi selle edukaks teostamiseks.

1. Õppimiseks vajalike välistingimuste loomine

Igasuguse vaimse töö paratamatuks eeltingimuseks on tähelepanu. Iseäranis algkooli õpilased aga ei oska veel hästi valitseda oma tähelepanu ega hoida seda töö juures. Tööle asuminegi ei ole neil kerge. Nad teevad seda sageli alles pärast korduvaid meeldetuletusi. Kõrvalised asjad kisuvad neid kergesti tööst eemale. Ja töö kõrvale jäetud, unustab laps selle juurde tagasi pöörduda.

Kuna nooremate õpilaste tähelepanu kaldub kergesti tööst kõrvale, siis tuleks õppimise ajal kodus võimalikult vältida väliseid ärritusi, nagu selleks osutuvad väiksemate õdede-vendade kisa, täiskasvanute vali jutt, raadio jne. Muidugi ei saa lapse pärast kõik muu tegevus majas lakata, ent mõnevõrra peaks siiski olema võimalik arvestada õppijat — saata väiksemad lapsed välja mängima, keerata raadio kinni jms. Mõned õpilased kõnelevad, et raadio neid sugugi ei segavat, jutustatakse, et kuulatakse õppetükkide ettevalmistuse ajal ühtlasi meelsasti muusikat või lastesaadet jne. Muidugi on nimetatud juhul oluline asjaolu, kuivõrd ükskõikne on laps kõrvaliste mõjude suhtes — kui teda huvitab teiste omavaheline jutt, peab ta ennast tublisti pingutama, et oma mõtteid koondada õppimisele. Võitluseks kõrvaliste ärrituste vastu tuleb sel kombel kulutada palju jõudu, mispärast sellistes töötingimustes töötades laps väsib rohkem kui tavaliselt. Heade keskendumise tingimuste juures on töö (õpingute) resultaadid kahtlemata paremad.

Kui perekonnas on mitu õpilast, on kasulik neid suunata üheaegselt õppetunde ette valmistama. Sel ajal peab majas valitsema vaikus. Nooremad õpivad niiviisi tundma vanemate õdede-vendade töövõtteid. Keskendatuna töösse ei segata üksteist.

Täiskasvanud ei arvesta alati õppivat last. Ta kistakse eemale õppetundide ettevalmistusest. Teda käsutatakse: «Lippa poodi», «Tee uks lahti», «Too puid» jms. Sellised ebaõigeaegsed käsklused raskendavad väga lapse tööd, katkestavad mõttekäigu, segavad teda. Ja needsamad täiskasvanud pahandavad: «Juba jälle pole sa õppinud!» Täiskasvanud peaksid mõistma, et armastus töö vastu kasvab lapses ainult siis, kui lapse tööd hinnatakse, peetakse tähtsaks. Siit ei järgne sugugi, et lapsi üldse ei tohiks rakedada koduses majapidamises. Lastel peavad olema kind-

lasti kodus oma kohustused. Ainult teda ei tohi nendega üle koormata — ja teha seda õppetöö arvel, vaid võimalikult enne või pärast õppetööd.

Soodsate väliste töötingimuste korral saavutab laps vähese jõukuluga parimad tulemused.

Lastevanemad peavad õpilase töö organiseerimisel silmas pidama veel alljärgnevaid nõudeid.

Laste tervise seisukohalt on väga tähtis, et toas, kus õpitakse, oleks värske ja puhas õhk. Seepärast tuleks enne seda, kui laps asub töötama, tuba tuulutada, ilusa ilmaga (kevel) võiks töötada lahtise akna juures.

Väga suur tähtsus on ka töökohtal.

Paljud vanemad ei oska küllaldaselt hinnata seda töö organiseerimise välise külje tähtsust: Sageli juhtub, et kui õpilane on vaevalt oma raamatud ühisel laual lahti löönud, palutakse tal laud mõneks teiseks otstarbeks vabastada (ema tahab õmmelda, hakatakse süüa). Vahest peab õpilane oma asjadega istuma lihtsalt koristamata laua taha, kuna oodatakse veel isa süüa. Tulemuseks on korratu kiri, räpakas, määndunud vihik.

Ühises toas oleks soovitav anda lastele oma laud, või veel parem — eraldada eri nurk. Muuseas, õpilased armastavad väga sellist «oma nurka». Väike Asta jutustas vaimustusega:

«Mul on kodus oma nurk. Väike laud rohelise paberiga on seal ja... isa kinkis mulle tindipotialuse. Ja väike jännes, mille sain 8-ndaks sünnipäevaks, istub laual. Seinal on tunniplaan, päevarežiim, kalender, NSV Liidu kaart ja pilte «Kalevipoja» lavastusest.»

Sellisel «oma nurgal» on suur kasvatuslik tähtsus. Laps peab ise hoidma oma laua korras. Seal ei tohi olla midagi üleliigset. Pliiatsid ja suled olgu alati kindlal kohal; pliiatsid korralikult teritatud, suled korras. Siis võib laps rahulikult tööle asuda.

Asi ei seisne aga mitte ainult oma nurgas. Hea tahtmise juures, kui kodus pole vajalikku ruumi, võib ajuti asja organiseerida nii, et õpilane läheb mõne klassikaaslase juurde õppima, kellel on kodus avaramad töötamistingimused. Selle korraldamist aitab klassijuhataja. Mõnedes koolides on organiseeritud koolimajades õppimistuba selleks spetsiaalselt sisseseatud ruumi näol. Kui koolil puudub selleks eri ruum, töötavad õpilased mõnes vabas klassis õpetaja järelevalve all. Kahjuks ei ole meil aga linnades kül-

laldaselt vabu klasse ega vabu õpetajaid ja seepärast pole see, muidu väga hea moodus, veel küllaldasel määral rakendamist leidnud.

Peale kasvatuslikult ja õppetöö seisukohalt oleva suure tähtsuse on korralik töökoht oluline ka õpilase tervise seisukohast.

Laps töötab istudes. Ebaõige istumisasend põhjustab rinnakorvi kokkusurutust. Võib tekkida selgroo kõverdu mine (skolioos). Vaadake, kuidas laps töötades istub! Jäl gige, et ta istuks sirgelt, ei kirjutaks «ninaga»! Tool, mil lel laps istub, peab olema seljatoega, ja peaasi — tool ja laud peavad vastama lapse kasvule.

Laud peab asetsema nõnda, et valgus langeks sellele vasemalt poolt, kuna valgus, mis langeb otse, ärritab silmi; valguse langedes lauale paremalt poolt tekivad varjud enda peast või käest, mis segab tööd. Kunstliku valguse korral ei tohiks lambid olla kuplita.

Raamatud, vihikud ja teised õppeabinõud peavad olema samuti vanemate huvipunktis. Nende ostmist ei tohiks kunagi edasi lükata ega lapsele soovitada: «Katsu kuidagi ilma läbi ajada». Kõik koju ülesantavad õppetükid on mingil määral seotud õpikuga, seepärast on õpikud kõigis ainetes väga vajalikud. Sageli nõuab mõni õpetaja värvipliatsite kasutamist (allakriipsutused, joonised). Õppetöö juures on ka n. ö. pisiasjadel suur tähtsus. Näi teks sullepea ja pliats ei pruugi sugugi olla kallimat sorti, aga sullepea ei tohi olla jäme ega pliats kõva, et lapse kätt mitte asjatult väsitada.

2. Kindla päevarežiimi kehtestamine

a) Päevarežiimist üldse

Kogu õpilase töö ja tegevus peab toimuma kindla korra järgi. See aitab kaasa õppeedukuse tõusule ning lapse terve kindlustamisele. Kindel režiim töös distsiplineerib last, õpetab teda töötama organiseeritult, olema täpne oma töös. Õige tööjaotuse korral jääb õpilasel küllalt aega puhkuseks ja meelelahutuseks ja ta saab täita oma kohustused perekonnas, majapidamises. Sellepärast on vajalik kehtestada õpilasel kindel päevarežiim. Kool omalt poolt on selles oma osa kehtestanud kindlaksmääratud tunnikavaga. Perekond peab organiseerima lapse normaalse uneaja,

tema töötamise- ja puhketunnid. Et seda paremini teha, selleks peame joonduma vastavate eeskujude järgi.

Arstide ja õpetajate poolt on soovitatud alljärgnev ligikaudne päevakava.

Päevarežiim (I—III kl.)

1. Tõusmine	7.30
2. Pesemine, riietumine ja muu eneseteenindus (voodi korrastamine ja toa koristamine)	7.30— 8.00
3. Hommikueine	8.00— 8.15
4. Valmistumine kooliminekuks, koolitee	8.15— 8.45
5. Koolis viibimine	9.00—13.00
6. Kojutulek, valmistumine lõunaks, lõuna ja pärastlõunane puhkus	13.00—15.00
7. Tundide ettevalmistamine (vaheajaga)	15.00—17.00
8. Puhkus, mängud, kodune töö	17.00—19.00
9. Öhtusöök	19.00—19.30
10. Kodu korrastamine, õppetükkide viimane kordamine, raamatute valmispanek	19.30—20.00
11. Vaikne tegevus või jalutuskäik	20.00—20.30
12. Öine puhkus	20.30— 7.30

Perekondades ei saa muidugi rakendada nn. universaalset päevarežiimi. Režiim, mis sobib ühte kodusse, ei sobi teise. Meie kodudes on erinevusi tööle mineku ja töölt tuleku aegades, perekonnad on erineva suurusega jne. Seega tuleks siin lähtuda konkreetsest olukorrast ja selle põhjal välja töötada laste kindel töökorraldus. Kodune režiim peaks kindlasti aga puudutama järgmisi üksikasju: 1) tuleb kindlaks määrata ülestõusmise ja magamamineku aeg, 2) ette näha õppeülesannete, koduse majapidamise tööde jms. täitmise aeg, 3) kindlustada õpilasele vaba aeg värskes õhus viibimiseks ja kultuurse meelelahutuse võimaldamiseks.

Kahtlemata peame õpilase tööpäeva organiseerimisest rääkides ette nägema, et laps peab täitma oma kohustused ka koduses majapidamises. Last ei tohi mingil juhul hellitada, talle kõike ette-taha ära tehes. Sel juhul tekib lapsel ebaterve hoiak: «Ah küll ema teeb ise!» Igal lapsel peab olema osa vastutusest koduse majapidamise eest. Soovitav on anda neile mõningad kindlad ülesanded. Kui õpilase päevarežiimis on punkt «valmistumine lõunaks» —

siis tähendab see seda, et õpilane katab laua, aitab võib-olla lõunagi valmistada. 8-aastase tüdrukukese ülesandeks võib olla nõude pesemine, leiva toomine, lillede kastmine jms., peale selle muidugi kõik endateeninduslikud toimingud (riiete parandamine, triikimine jne.). Loomulikult nõuab kõik see oma osa aega.

Õpilasel peab jääma aega ka teatriks, kinoks, raamatute lugemiseks, samuti spordiks. Päevarežiimis olgu seepärast ette nähtud vaba aeg, mida laps saab kasutada teda huvitavaks tegevuseks. Iseäranis tähtis on õhutada last sportlikule tegevusele, värskes õhus viibimisele. Mõõdukas sportlik tegevus tugevdab organismi, tõstab ta vastupanuvõimet haigustele, aitab kasvatada tahet, enesekindlust. Meelelahutused aitavad hoida lapse meeoleu reipa. Emotsionaalsel teguril on suur tähtsus õppeülesannete täitmisel. On laps surutud meeolus, tujutu, ei edene ka õppimine. Sellises meeolus õppimine, et «miks mina üksi pean tuupima, kui teised on kõik liuväljal», ei aita kaasa õppetöö edukusele.

Niisiis tuleb oskuslikult jaotada õpilase töö- ja puhketunnid, et kindlustada õppeülesannete täitmise aeg, nõuda koduse majapidamisega seotud ülesannete täitmist ja varuda aeg meelelahutuseks. Kuna mitmesuguste ühiskondlikkude ürituste jaoks määratud aeg ei ole alati ühesugune ja on tegevusi, mida ei teostata iga päev (näit. saunas või turul käimine jne.), siis on kasulik ette näha režiim terve nädala ulatuses, mitte ainult üheks päevaks.

Peale ülalootletud punktide ajajaotuse režiimis tuleb kodus kindla korra pidamisel jälgida režiiminõuet kogu elutegevuses. Režiim tähendab kindlat ajajaotust, kindlat töökorraldust, kindlat korda elukondlikus ümbruses. Vanumatult tuleb nõuda õpilastelt režiimi näiteks sellistes asjades, nagu oma portfelli asetamise koha suhtes, kooliriiete alalise koduste riitega vahetamises. Kehtestada tuleks kindlad puhtuse pidamise reeglid. Nii muutub iga sellise protseduuri täitmine püsivaks harjumuseks.

Kindla režiimi sisseseedmisel peab laps ise eelkõige aru saama, milleks see on vajalik. Miks peab Peeter tulema nimelt kindlal ajal lõunale, kuigi koolivend kutsub korvpalliväljakule? Peeter peab mõistma, et kindlal ajal lõunale tulek ja abistamine kodus majapidamises kergendab ema tööd, peab mõistma, et naer ja valjuhääleline jutt sel ajal, kui mõni perekonnaliige töötab, segab neid. Siin on vaja

vastavat selgitust. Seda, millel puudub otstarve, ei maksa nõuda. Ka seda loetakse režiimiks, kui mõnes perekonnas tohib lõunalauas kosta ainult nugade-kahvlite klõbinat, lapsed aga ei tohi söögi ajal sõnagi kõnelda. See pole enam otstarbekas režiim. Sageli kohtub perekond just peamiselt lõunalauas ja siin saab siis arutada päevaseid muljeid. Seepärast — nõudkem lastelt sellist režiimi, mis on otstarbekas! Peale otstarbekuse peab režiim ühtlasi olema järjekindel. Me ei tohi lastele pandud ülesandeid kunagi ise täita ega järeleandmisi teha. Kindlat režiimi saame kehtestada eelkõige siis, kui oleme järjekindlad oma nõudmistes ja näitame isiklikku eeskuju kindlas päevarežiimis. Kui me nõuame lastelt käte pesemist enne sööma asumist, peame seda kindlasti ka ise tegema. Kui me lubame endale korratust rõivastuses, võtavad sellest eeskuju ka lapsed, hilineme me ise, muutuvad ka lapsed ükskõikseks täpsuse suhtes.

Režiim kodus on väga vajalik. Režiim aitab kasvatada kasulikke harjumusi, aitab kasvatada distsipliini ja korda armastavat kodanikku. Väga vajalik on režiim eeskätt aga õppetöö edukuse seisukohalt: see peab aitama vältida tegevusetuses mööduvat aega, kindlustama tööks vajaliku puhkuse. Allpool peatume õppetöö suhtes olulistel punktidel õpilase päevarežiimis.

b) Puhkuse režiim

Iga päev on aeg üldiselt jaotatud tööle ja puhkusele ning selles osas ei saa olla kõikumisi. Puhkuserežiimist rääkides tuleb kõne alla nii öine puhkus kui ka puhkus õppimisprotsessi vältel. Et laps hästi töötaks, on vaja võimaldada talle küllaldaselt puhkust. Täielikult puhkame end välja une ajal. Tuleb nõuda, et laps alati õigel ajal magama läheks. Last ei tohi kunagi «üles unustada» (see juhtub sageli siis, kui perekonnas on külalisi). Samuti ei tohi lubada, et ta une arvel ennast liigselt pingutaks, mis pealegi ei anna tulemusi. Eriti eksamite ajal tuleb tähele panna, et ei oleks tavalisest režiimist kõrvalekaldumist.

Und vajab laps rohkem kui täiskasvanu.

7—8 a. vana laps vajab öiseks puhkuseks 10—11 tundi,

9—11 a. „ „ „ „ „ 10 „

12—15 a. „ „ „ „ „ 9 „

Näiteks, kui I klassi õpilane läheb kooli kell 9, on teda vaja äratada 1¹/₂ tundi varem, et tal oleks küllaldaselt

aega pesemiseks, riietumiseks, söömiseks ja muuks vajalikuks. Kunagi ei tohi laps minna kooli einestamata. Järelikult peab ta minema magama kell 20.30, et peale 11-tunnilist magamist tõusta hommikul kell 7.30.

Vaadatagu ka, kuidas laps magab. Väga ebatervislik on, kui ta uinub pea teki all. Magamistoas peab olema puhas õhk. Seal ei tohi siis, kui laps juba magab, enam suitsetada.

On soovitatav, et õppetunde ette valmistama ei hakataks enne kui tund või kaks pärast koolist tulekut. Vahepealne puhkus peab taastama vaimse jõu.

Õpilased, kes töötavad teises vahetuses, peaksid õpingud kodus teostama peamiselt hommikustel tundidel. Sageli viibivad nad aga ülal keskööni või veelgi kauem. Hommikul magatakse kaua, kella 10—11-ni. Nüüd on suur rutt, on vaja süüa, valmistuda kooliks, õppetükkidestki on võibolla osa ette valmistamata. Selle suure kiirustamisega muutub laps närviliseks ja selle tagajärjel töötab koolis halvasti.

Puhkus on vajalik ka õppimisprotsessi vältel. Vaheettepidada tuleb ühelt ainelt teisele üleminekul. Laps võib sel ajal tegelda asjadega, mis pole seotud õppetööga või lihtsalt puhata. Tõustagu kas või lühikesekski ajaks toolilt, sirutatagu ennast või suletagu keset pingutavat tööd koraks silmad — seegi on puhkuseks. 10-minutiline vaheaeg pärast 30 minutit kestnud tööd (noorematel lastel) uuendab jõudu, tõstab ajurakkude töövõimet. Vanemad õpilased saavad pidevalt töötada kauem, ent neilegi on vaja puhkust.

c) Õppeülesannete täitmise režiim

Õppeülesannete ettevalmistamise järjekorral on koduste ülesannete ettevalmistamise käigus suur tähtsus. Lapsed ise armastavad esmajärjekorras ette valmistada eelistatumaid õppetükke. Otstarbekohane on aga neid õpetada töötama nõnda: esmajärjekorras ette valmistada need õppetükid, mis nõuavad kõige rohkem tähelepanu, nagu matemaatika ülesannete lahendamine, grammatilised harjutused, kirjandid ja muud kirjalikud tööd, värside päheõppimine, ajalugu, maateadus; teises järjekorras kergemad õppetükid: tekstide ära kirjutamine, näidete otsimine, jooniste valmistamine. Sel määral kuivõrd õpilane märkab enda juures «kergeid» ja «raskeid» aineid, on tal

õigem alustada nendega, mis talle paistavad kõige raske-
mad. Värske jõuga on hõlpsam nendega toime tulla. Sel-
line talitusviis on ühtlasi hea treening lapse tahte. See-
juures on kasulik eriti rasket ja olulist materjali kor-
rata vahetult enne magama minemist, sest uni loob kõige
soodsamad tingimused õppimise tulemuste kinnistami-
seks.

Ühesuguste õppeainete õppimisajad tuleks lahutada eri-
nevate õppeainete vahelevõtmisega (näit. ajaloo ja kirjan-
duse vahel õppida matemaatikat), sel kombel me ei
koorma aju ühelaadiliste asjadega üle. See ei tähenda aga
muidugi seda, et õpilane ei tohi siduda eri tundides saadud
teadmisi. Vastupidi.

Paljud õpilased ei pea õppeülesannete täitmisel kinni
kindlast päevarežiimist. Koduste ülesannete ettevalmistami-
seks kulutatav aeg on päeviti erinev. See sõltub ülesantud
materjali hulgast, asjaolust, kui selgeks on küsimus saa-
nud tunnis, huvist aine vastu, kõrvalüritustest jms. Üldi-
selt ei tohiks olla n. ö. kergeid ja raskeid päevi. Töö tuleks
võimalikult ühtlaselt jaotada. Kui mõnel päeval
on vähem õppeülesandeid, teostatagu selle arvel iseseisvat
kordamist. Materjal omandatakse küllaldase arvu kor-
damistega sootuks kindlamini. Seejuures annab kor-
damiste ärajaotamine tunduvalt paremaid tulemusi kui
kordamiste kuhjamine. Ühe uurimuse puhul näiteks osu-
tus, et luuletuse päheõppimiseks oli tarvis 16 kordamist,
kui kõik need kordamised järgnesid vahetult üksteisele ja
kõigest 8 kordamist, kui tehti 2 kordamist päevas.

Ratsionaalne on õppida mitte «homseks», nagu kahjuks
sageli tehakse, vaid valmistada need õppe-
ained, millega tegeldi samal päeval koo-
lis, hoolimata sellest, kas aine on järgmise päeva tunni-
plaanis või mitte. Sellise õppimisviisi eeliseks on, et õpi-
lane valmistab seda, mis on veel värskest meeles. Kui val-
mistutakse «järgmiseks päevaks», siis neis aineis, milles on
ainult 2—3 tundi nädalas, on möödunud õpetaja seletusist
rida päevi ja sellega on jõutud juba üsna palju unustada.
Unustatud pole ainult faktiline materjal, vaid ka need õpe-
taja seletused, mis olid vajalikud küsimusest arusaamiseks.
See, mis oli kord juba täiesti arusaadav, on jäänud uuesti
võõraks.

Selle kõrval on alati võimalik korrata järgmisel päeval
tunniplaanis olevaid aineid. Nii me saavutame, et igat

tundi üksnes ei õpita, vaid ka korratakse. Ja korratakse siis, kui unustamine pole veel alanud.

Selle nõude valgustamine on väga oluline koduste ülesannete täitmisel. Võitluses selle ja teiste õigete õppimisevõtete rakendamise eest peavad õpetajatele abiks tulema lastevanemad.

Päevast päeva kindla päevarežiimi järgi töötades, õppides ja korrates õppeaineid iga päev ühtlasel ajal, võrdsetes hulkades, saavutatakse maksimaalseid tulemusi.

Kuitahes lahedad ka õpilasel õppimistingimused oleksid — kui tal on oma tuba, eeskujulikud õppevahendid, võimalus segamatult töötada jne. — ei taga need veel küllal daselt, et õpilase töö oleks edukas. Peale selle, et vanemad kontrollivad õpilase päevarežiimi, aitavad jaotada tema töö- ja puhkuseaja, luua rahuliku õhkkonna õpinguteks, hangivad vajalikud õppevahendid, peaksid nad sügavamalt tungima samuti laste õppimise meetodikas se — vaatama, kuidas lapsed õpivad.

3. Õppimise meetodikast

Seoses õppeülesannete täitmise ajajaotuse režiimiga peatusime juba küsimusil: kuidas tööd jaotada, kuidas õppida. Pealeselle on tähtis tähele panna õpilaste töövõtteid õppimisel.

Töövõtteid tuleb lapsele õpetada samuti nagu õpetatakse lugemist, kirjutamist ja arvutamist. Kui jätta laps ilma igasuguse järelevaatusega, ilma abi ja kontrollita, usaldada üksnes teda ennast, siis võivad ootamatult tekkida ebaõiged, ebaökonoomsed harjumused.

Mõned lastevanemad kurdavad, et nende laps istub väga kaua tundide ettevalmistamise juures, ja süüdistavad tihti kooli, et see «annab ülearu palju kodus õppida». Tegelikult peitub aga põhjus selles, et lapsed tõesti ainult «istuvad», ei oska oma tööd organiseerida ega keskendatult õppida.

Koolipraktikas avaldub selgesti, kui võrd töövõtteid mõjutavad õppimistulemusi. Toosime siinkohal selle kohta näite.

Ühes klassis oli 2 õpilast, kes töötasid sama päevarežiimi alusel ikka ühel ja samal ajal, mõlemil oli korralik töökoht. Ometi andis üks neist alati väga häid vastu-

seid, kuna teine oli vaevalt keskpärane. Ta väljendus eriti halvasti suuliselt: otsis sobivat sõna, sageli asjatult, vastuses avaldus takerdumist, esines parandusi, vahel tegi üsna pikki pause. Aine ulatuses antud lisaküsimuste'e ei osanud ta vastata. Vanemad hoolitsesid küll, et laps saaks korralikult õppida, ei vaadanud aga, kuidas ta õpib. Analüüsinud selle tütarlapse töövõtteid, leiti, et halva vastamise põhjus peitub koduses vaiksuses õppimises, mis näib olevat kujunenud mehaaniliseks lugemiseks. Õpilane ei kinnista materjali selle läbijutustamisega. Materjali aktiivne reprodutseerimine leiab aset esmakordselt tunnis, ja seetõttu on vastus lünklik. Mehaaniline õppimine on halb harjumus, mille vastu tuleb võidelda juba nooremates klassides. Et omandada uut materjali, peab õpilane sellest eeskätt aru saama. Teatud pala lihtne läbilugemine ei anna püsivaid teadmisi. Isegi siis, kui me selle pähe õpime, on ta meile kasutu pagas, kui ta seejuures ei lülitu olemasolevasse seoste süsteemi ega saa aluseks uutele järeldustele. Meelde jääb sageli vähetähtis. Õppetükkide õppimine ei tähenda lihtsat lugemist ega nende lihtsat päheõppimist. Õpitu põhjal peavad kujunema välja õpilase maailmavaade ja veendumused, peab arenema üldistusvõime. Üksiku õpetumise ettevalmistamise taga peame nägema kogu teadmiste süsteemi. Kui me unustame üht tundi ette valmistades üldise õppimise eesmärgi, võime öelda, et me ei näe «puude taga metsa», või nagu iseloomustas keegi vana kooliõpetaja, «meie pea kujuneb kummutiks paljude sahtlitega, mille vahel pole ühendust».

Kuidas töötab teine, hästi edasijõudev tütarlaps?

Asunud õppima, teeb ta endale selgeks, mis on vaja õppida. Valmistudes teatud õppeaines vaatab ta kõigepealt, kui suur on ülesantud õppetüki ulatus. Ta loeb selle korralikult läbi. Siis loeb uuesti, pikkamööda, järelemõtlikult, osade kaupa, vaade'ides vahepeal jooniseid. Iga läbivõetud osa jutustab ta endale mõttes ette, alles siis asub järgneva osa juurde. Lõpuks jutustab endale kogu peatüki, kontrollib oma teadmisi selle lõpus leiduvate küsimuste järgi. Jutustamisel ei pane ta rõhku raamatu sõnadele. Rasked tekstiosad raamatus selgitab ta endale hoopis lihtsamate sõnadega. Kogu õppimisprotsessi vältel on õpilase mõtte-töö loov.

Selliseid aineid nagu ajalugu, loodusteadus, maateadus jne. on soovitatav õppida plaani järgi, kusjuures plaan

tuleb teha teistkordsel lugemisel. Juba plaani koostamise fakt ise nõuab õpilaselt mitte ainult paljast teksti mäletamist, vaid loovat tööd selle kallal.

Näit. maateaduse teema «Rumeenia rahvademokraatlik vabariik» plaani koostamisel märgib õpilane välja punktid:

Asend. Piirid. Suurus. Pinnaehitus. Siseveed. Looduslikud olud. Majandus. Kultuuriline elu jne.

Selline tähtsamate punktide väljamärkimine aitab esile tõsta olulist. Sel kombel töötamine näitab, et õpilane õpib, mitte ainult lihtsalt ei loe. Ta on endale ülesandeks seadnud aine omandada ja alistab sellele ülesandele kogu töökorralduse. Ta töötab aktiivselt, pingsa tähelepanuga. Alguses õpib ta teksti tundma, et leida võimalikult rohkem tugipunkte mõttelisele mälule; tõstab esile olulise, selgitab seosed üksikute osade vahel. Selline teksti spetsiaalne läbitöötamine on aluseks selle kindlale omandamisele. Õppijal on alati kasulikum ise teksti lugeda kui teiste lugemist kuulata. Kuulamise puhul ei ole võimalik teostada vajalikku läbitöötamist ja inimene on sunnitud piirduma passiivse tajuga. Muidugi sõltub see ka mälu tüübist: mõned õpilased mäletavad paremini kuuldu, teised nähtut.

Oskuslikule omandamisele järgneb teksti (materjali) reprodutseerimine. Loomulikult peab õpilane ennast esialgu raamatu abil kontrollima, et näha, mis õnnestus õigesti, meenutada, mis jäi vahele, missugused vead esinesid jne. Õige vastus tuleb kordamiste teel kinnistada. Reprodutseerimisel ei tohi aga kunagi taotleda seda, et materjali meenutamisel keeratakse nagu mõttes raamatu lehti. Näit. kõneles üks tütarlaps kunagi, et kirjaniku loomingu teatud osast oli kirjutatud just pildi all. Teinekord tunnistas üks noormees, et mäletab küll, et vastavast temast oli juttu päev enne maipühi — aga mida nimelt räägiti, seda ta enam ei mäletavat. Seepärast tuleb hoiatada, et loodaks ainult vajalikke seoseid, et süvenetaks asja tuuma.

Siinkohal näitaksime veel, kuidas töötavad õppetöö eesrindlased teist tüüpi ainete juures.

Tehes koduseid ülesandeid eesti ja vene keeles, matemaatikas, ta õpib ennekõike reegli, lugedes seda seni, kuni see pähe jääb. Seejärel võtab vaatluse alla raamatus toodud näited reegli kohta, analüüsib neid, püüdes anda ühtlasi vastavad omapoolsed näited. Ja alles pärast kõike seda asub ta tegema harjutusi. (Mitte nii, et sorib kogu aeg

kusagil eespool raamatus, piiludes sealt järk-järgult reeglit.)

Mida annab selline õppimisviis? — Mehaanilisele mälule toetuv reegli õppimine on siin ainult üheks etapiks. Reegli olemust aitab sügavalt mõista raamatu näidete analüüs. Ühtlasi on see abiks reegli paremini mällu kinnitamisel. Omapoolsete näidete mõtlemine näitab oskust olemasolevaid teadmisi rakendada.

Kui laps õppeülesannete juurde asudes seab korda laua, otsides välja tarvilikud õppevahendid, kui ta töötab plaani järgi, vaikselt ja tähelepanuga, kui ta taotleb ainst arusaamist, olulise väljatoomist, ja püüab seda meelde jätta, loob ta sel viisil päevast-päeva töötades harjumusi ja võtteid, mis on tarvilikud igasuguseks vaimseks tööks. Kui ta alati nii toimib ja täidab korralikult õppeülesandeid, kindlustab ta endale aega ka muuks vajalikuks.

Meie lastele on suureks eeskujuks see, kuidas V. I. Lenin täitis õppeülesandeid.

Lenini vend D. I. Uljanov jutustas, et kui Lenini'e anti kodune kirjand, siis ei kirjutanud ta seda kunagi äraandmise eel ülepeakaela, istudes selleks terve öö ülal, nagu tegi seda suur osa tema kaaslasti. Vastupidi, niipea kui anti teada teema ja määrati kirjandi äraandmise tähtaeg — tavaliselt 2 nädalat — asus Vladimir Iljitš kohe tööle. Esiteks koostas ta kirjandi plaani, tegi sissejuhatuse ja lõppsõna. Järk-järgult pani ta paberile mõtteid antud teema kohta, märkis üles raamatus kasutatavate tsitaatide leheküljed. Paberilehed muutusid parandustest ja täiendustest päris kirjuks. Veidi enne kirjandi äraandmise tähtaega võttis ta paberi ja kirjutas kirjandi esialgu mustandina. Nüüd jäi tal ainult puhas vihik võtta ja täielikult läbitöötatud ja valmis kirjand tindiga puhtalt ümber kirjutada.

Juba oma kooliaegsetes kirjandites pidas Vladimir Iljitš kinni vanast heast reeglist: olgu mõtetel avar, sõnadel aga kitsas.

III. VANEMATE KONTROLLIST ÕPPEÜLESANNETE TÄITMISE ÜLE

Selleks, et olla selgusel õpilase edasijõudmisest, tuleb jälgida ta tööd ja käitumist päevast päeva. Eelkõige langeb kontroll siin koduste ülesannete täitmisele.

Vanemad peavad teadma, mida tehakse koolis. Kõige parem on selle üle rääkida laste enestega. Selleks küsitakse, mis koolis tehti, mida uut lapsed seal teada said, kuidas nad ennast ülal pidasid, kuidas nad vastasid ja millised hinded said. Selline viis soodustab usaldusliku vahekorra tekkimist perekonnas ja aitab vanemal ühel või teisel puhul sõbrana ning nõuandjana esineda.

Teiseks kontrolli vahendiks on õpilase päevik. Sellel on mitmekülgne tähtsus. Kõigepealt näitab see hindedeid, mis lapsed on klassis vastuste eest saanud, teiseks kirjutatakse siia pidevalt koju antud ülesanded. Tuleb nõuda, et õpilane täidaks kõik kodused ülesanded, kasutades seejuures ülesantu kontrollimiseks päevikut. Töö peab algama päeviku sissekannete läbivaatamisega ja sellesamaga ka lõppema. See aitab tööd planeerida ja pärast töö lõpetamist ennast kontrollida. Märkused päevikus koduste ülesannete kohta peavad olema põhjalikud, täpsed.

Jüri kirjutas: Harj. nr. 45, kirj. välja sõnad, ja 8, nr. 5. 3—6 r., uued. Hiljem ei saanud ta aru, mis ta nimelt nende harjutustega pidi tegema, raske oli murda läbi numbriterägastiku, mis oli talle ainukeseks tugipunktiks koduste ülesannete suhtes, sest tunnis ta polnud tähele pannud. «Tühja ka, helistan Tõnule, küsin temalt!» Tõnut ei ole kodus, keegi ei vasta. Jüri läheb Antsu juurde. Aga milleks sellised kahekordsed järelepärimised, asjatu ajakulu?

Niisiis vanemad kontrolligu, kas laps kodused ülesanded täidab. Ja seda saab hõlpsasti teha päeviku sissekannete järgi. Seesama päevik näitab hiljem, kuivõrd küps on olnud õpilase vastus ühes või teises aines, kuidas on hinnatud poja või tütre seda tööd, mida lapsevanem nägi teda ette valmistamas. Kohe selgub, et ainete eest, mille juures on tehtud tublisti tööd, saadakse ka «väga häid» ja «häid», kui õpilane on aga unustanud õpingud, peegeldab seda peatselt «kaks». Vanemad näevad päevikust otsekohe, millises aines laps osutub nõrgaks ja vajab järeleaitamist.

Täie tõsidusega tuleks võtta seda, millele alla kirjutatakse — olgu see siis halb hinne või märkus. Omalt poolt ei tohi kirjutada lastele kergekäeliselt vabandusi. Ometi on teada mõningaid juhte, kus laps on leppinud kontrollitöö eelpäeval emaga kokku haiguse suhtes. Teiselt poolt jäetakse õpilane vahest koju mõne ulatuslikuma koduse töö

korral (aiatöö, pesupesemine jne.). Tuleb kasvatada lapsi ka selles, et neil ei tekiks soovi koolist koju jääda ja seejuures vanemaid petta. Sellise peetuse kohta on iseloomulik alljärgnev lugu, mille esitab N. Nossov oma jutustuses «Vitja Malejev koolis ja kodus»:

«Kui ema kursustele läheb, ei mõtlegi Šiškin koolitöö juurde asuda, vaid ootab, kuni magamamineku aeg kätte jõuab, siis alles hakkab ta midagi tegema. Muidugi tuli tal kõik välja pilla-palla, kuidagimoodi, ta ei õppinud midagi nagu kord ja kohus, kuid ikkagi oskas kuidagi saada kolme, mõnikord koguni nelja. Seda juhtus siiski harva. Kõige rohkem kartis ta vene keelt ja peaaegu alati vedas end välja etteütlemise abil. Meil klassis olid poisid üksteisele etteütlemise täiesti maha jätnud, sest keegi ei tahtnud seinalehte sattuda, kuid mina siiski ütlesin Šiškinile ette sõbramehe poolest, korraliku't. Tõsi küll, mingit kasu tal sellest ei olnud. Kui klassis pidi tulema diktaat või kirjalik töö, siis oli Šiškin juba ette kindel, et saab kahe, ning otsustas neil päevil hoopiski mitte kooli tulla. Kord, kui Olga Nikolajevna ütles, et homme kirjutame diktaadi, tegi Šiškin enda järgmisel hommikul haigeks ja ütles emale, et tal pea valutab. Ema lubas tal sel päeval koolist ära jääda ja ütles, et niipea kui töölt koju tuleb, kutsub arsti. Ent kui ta koju tuli, ütles Šiškin, et tal pea enam ei valuta, nii et polnud vaja mingit arsti välja kutsuda. Ema kirjutas kooli jaoks kirja, et Kostja puudus haiguse tõttu ja kõik lahenes õnnelikult. Teine kord, kui me pidime tegema klassis kirjaliku töö, mõtles Šiškin uuesti välja, et tal pea valutab, ja ema lubas tal jälle koolist ära jääda. Kui ta aga töölt koju tuli, tundus talle imelikuna, et Kostja oli ka seekord kiiresti terveks saanud. Kuid tookord ei taibanud ta veel midagi ja kirjutas uuesti kooli jaoks kirja, et Kostja oli haige. Kui see aga juhtus kolmandat korda, hakkas ta aru saama, et Kostja petab teda selleks, et mitte kooli minna. Kostja ei tunnistanud algul üles, kuid ema ütles, et läheb ise kooli ja selgitab asja. Kostja nägi, et ema viib niikuinii oma tahtmise läbi ja tunnistas talle kõik üles».

On juhtunud isegi seda, et õpilane teeb isa või ema allkirja järele, lootuses pääseda karistusest. Peame võitlema taolise pahe vastu juba eos, et väikesest valetajast ei kujuneks suur valetaja, inimene, kes oma elu seab vääradele alustele.

Sama oluliseks õpilase töö näitajaks kui päevik on tema vihikud. Seoses kirjaliku tööga on õpilase vihikutel suur tähtsus. Igas õppeaines peab olema eri vihik. Me ei tohi lubada, et vihiku ühest otsast algab ajalugu, teisest kirjandus. Seda ei tohi lubada isegi mitte niinimetatud «mustade» vihikute suhtes.

Õpilase vihikud üksnes ei peegelda tema edasijõudmist, vaid ka täpsust, korralikkust, suhtumist oma asjadesse. Võttes kätte õpilase vihiku, vaatame kohe, kas ta seda hoolega on hoidnud. Vihikul peab olema puhas paber, ei tohi olla «eeslikõrvu». Vihiku kaanel olgu täpne pealkiri (mis õppeaine vihik, klass, kool, õppeaasta, nimi). Vaatame ka, kuidas õpilane vihikusse kirjutab — kas ta teeb seda puhtalt, tindiga. Vihikus peavad olema jäetud ääred, kõikidel töödel peavad olema pealkirjad. Uut lõiku tuleb taandreaga alustada, read ei tohi minna üle ääre. Vaadates õpilase käekirja vaatame, kas ta ühendab tähti õigesti, kas neil on ühtlane kõrgus ja kallak. Eriti vajavad näpunäiteid vihikusse kirjutamise ja selle hooldamise suhtes I klassi õpilased. Kool esitab kirjalikkude tööde suhtes kindlad nõudmised, vanemad omalt poolt peavad aitama jälgida, kas neid nõudmisi täidetakse.

Vajalik on õpilase töö ja käitumise kohta teateid hankida veel kõnelustel tema klassijuhatajaga ja aineõpetajatega, küsitleda õpetajaid õppeprogrammi, selle läbivõtmise tempo kohta, olla pidevalt kursis tööga. Õppeprogrammiga vastava klassi ulatuses tutvustab klassijuhataja lastevanemaid tavaliselt esimesel lastevanemate koosolekul. Õpilaste edasijõudmisest informeerivad õpetajad vanemaid pidevalt. Kui mõnikord õpilase klassijuhataja tuleb õpilase kodu külastama, ei tohiks sellest nii aru saada, et õpetaja tuleb lapse peale kaebama. Õpetajaskond omalt poolt püüab kõik teha, et oleks tihe kontakt kooli ja kodu vahel, et arutataks ühiselt õpilase edasijõudmise ja kasvatuse küsimusi. Kõneldes õpetajaga avastavad vanemad nii mõnigi kord õpilase juures iseloomujooni, mida nad lapse kodus olles pole tähele pannud. Samuti õpib õpetaja kodudes peetud jutuajamise põhjal õpilasi paremini tundma. Kasvatustöö saab aga olla ainult kasvandikku põhjalikult tundes edukas. Kui kooli ja kodu koostöö on tihe, likvideeritakse kiiresti mahajäämus. Kahjuks hoiavad koolist eemale aga just need lastevanemad, kelle lapsed ei edene vajalikult õpinguis või valmistavad

raskusi distsipliiniküsimustes. Juhtub sedagi, et vanemad halvustavad kooli, õpetajaid. Selline suhtumine kisub laste juures maha loomuliku terve suhtumise kooli ja õpetajaisse. Mis ka vanemad teatud õpetajast ei arva, ei ole õige seda arutada koos lastega, naerda tema pisivigade üle. Võimalikud lahkkelid tulevad lahendada otse õpetajaga või kooli direktsiooniga ja mitte lugeda oma last vanumatuks autoriteediks. Koolis ei panda sugugi nii palju «ülekohtuselt» rahuldavaid ja puudulikke hindede, kui see mõnede vanemate arvates toimub. Kui on mingi arusaamatus, tuleb küsimus vastava õpetajaga kindlasti kohe läbi arutada. Kodu ja kooli koostöö peab olema tihe. Seejuures peab see põhinema vastastikusele lugupidamisele. Just kodul on kaaluv sõna kaasa öelda armastuse kasvatamises õppetöö vastu, samuti kooli ja nende inimeste vastu, kes seal õpilastega töötavad ja neid kasvatavad. Ja olulisim lugupidamise avaldus seisneb siin kasvatusliku ja õpetusliku koostöö loomises. Ärgem öelgem lahti ka sellest õpilase töö kontrollimise vormist!

Lapse õppeedukust jälgides tuleb silmas pidada, et hädakella ei tule lüüa mitte ainult halbade hinnete puhul, vaid ka keskpäraste korral, kui see näitab tagasilangust. Kui laps hästi õpib, ei ole tarvis temaga tegelda, arvavad mõned lapsevanemad. See seisukoht ei ole õige. Laps vajab tähelepanu ikka ja alati. Vanemad peavad suutma õigesti otsustada, kas nende heade hinnetega tütrele on tegelikult sügav teadmiste pagas. Kiire omandamine ja ühekordne hea vastus ei peegelda veel seda, et on omandatud püsivaid teadmisi. Nooremates klassides edukalt õppinud tütar või poeg võib vanemates klassides osutada vaevalt keskpäraseks. Õigel teel on need lapsevanemad, kes ei rahuldu sellega, et nende lapsed saavad koolis häid hindede, vaid jälgivad ise pidevalt nende õppetööd ning üldist arengut. Vanemad saavad alati õpetajaist paremini otsustada, kui võrd iseseisvalt teeb laps oma koduse töö. Kui kasutu on ülesannete teistelt mahakirjutamine, ei vaja kommentaare. Küsigem endalt, kui võrd ausat töösse suhtumist oleme lapselt nõudnud.

Koolis saadud teadmised on pärast koduse tööga kinnistamist tarvis muuta aktiivseks omanduseks. Siin on tähtsal kohal õpilase suuline küsitlemine antud õppetüki raames. Kuid õpetaja klassis ei suuda küsida iga päev kõiki õpilasi; seepärast jäävad õpilase teadmised paraku

passiivseiks teadmisiiks. Lapse loomuski aga juba nõuab saadud uute teadmiste ilmsiks toomist; see omakorda aitab tõsta ta huvi õpitava vastu. Pange tähele, kuidas nooremates klassides õpilased tõstavad üksteise võidu kätt ja vahest isegi suutmata ennast tagasi hoida, hüüavad: «Õpetaja, küsige mind!» — «Mina!» — «Mina!»

Kord kurtis üks lapsevanem, et tema poeg, kes seni kodus ilmselt hoolega töötas, hakkas V-ndas klassis töötama lohakalt. «Ma õpin kõik», ütles ta «aga mind küsitakse vähe. Milleks siis püüda?» (Üldine väga hea edasijõudmisega õpilaste saatus — neid jääb aega vähe küsida ja siis nad muutuvad loiuks.) Klassijuhataja soovitas emale, et õpetaja osa küsitlemisel võiks asendada mõni vanem perekonnaliige. Nii tehtigi. Isa ja ema hakkasid pojale õpitu raames mitmesuguseid küsimusi esitama. Varsti harjus poiss ise ütleva: «Isa, kas sa ei taha nüüd kuulda, mis ma täna õppisin». Ja poisi huvi kasvuga õppeaine vastu paranes ka tema edasijõudmine. Mõnikord tahab laps õpitud luuletust kellelegi üles öelda, tahab kellelegi lugeda, ja on hea, kui keegi oleks valmis teda ära kuulama. Vanemad võiksid nii üks kui teine kord lasta lapsel endale ülesantud õppetüki ulatuses ette jutustada või esitada pärast õppimist õpitu kohta küsimusi. Loomulikult on töö käivail vanematel laste jaoks vähe aega, aga hea tahtmise juures leidub ikka ju mõnikümmend minutit, et jälgida lapse koolitööd. Ei tule hoolitseda ainult lapse riiete ja kehakatete eest, vaid veelgi tähtsam on last kasvatada.

Kontrolli pidevus ja sügavus on sõltuv õpilase vanusest. Noorem õpilane vajab rohkem kontrolli. Vanematel õpilastel peab olema kujunenud juba teadlik suhtumine oma kohustusse, ja meie peame seda suhtumist päevast päeva kasvatama. Aga on soovitatav alati küsida ka oma suurematelt tütardele ja poegadelt, kui nad tõttavad koosolekule või palli mängima, kas tunnid on ette valmistatud. Liigne kontroll ja õpilastel «vitsaga järel käimine» on muidugi otsustarbetu. Peame ikka eelkõige taotlema seda, et õpilane ise täie vastutustundega suhtuks oma töösse ning teda võiks usaldada. Kuna iga õpilane moodustab täieliku individuaalsuse, ei saa ka õpilase kontrolli ulatuse kohta anda n. ö. valmis retsepti.

IV. KUIDAS AIDATA LAST ÜLE SISULISTEST RASKUSTEST KODUSES TÖÖS

Lapse töö organiseerimine kodus ja kontroll koduste ülesannete täitmise kohta, see on kõige tähtsam vanematele langev ülesanne, ent see ei ole veel kõik. Peale selle tuleb laste õpingutega kodus veel õpetajana ja selgitajana tegelda.

Sisuline abi lapsele õpinguis on vajalik juhul, kui ta on haiguse tõttu pidanud pikemat aega koolist puuduma. Haiguse ajal on ta teistest maha jäänud. Tunnis lähevad õpetajad klassiga edasi. Õpilane, kes on koolist kaua ära olnud, ei saa siin täies ulatuses enne kaasa töötada, kui ta ei ole likvideerinud puudujääki juba läbivõetud aineosas. See jääb õpilasele koduseks tööks. Muidugi annavad õpetajad konsultatsioone ja teevad üldse kõik, et puudunud õpilane võimalikult kiiresti saaks teistega sammu pidada. Kodused omalt poolt peavad siin samuti abi osutama. Abi on vajalik ka siis, kui õpilasel teatud aines esineb puudulikke hindeid. Siis tuleb tal vastava ainega iseäranis hoolikalt töötada. Loomulikult peame püüdma selle poole, et ei tuleks puudulikke. Õppeülesanne muutub raskeks siis, kui ei töötata pidevalt ja sellest tulenevad ka arusaamatud küsimused. Halvasti edasijõudjat aga peame asuma abistama. Ta vajab kogu aeg lisaseletusi.

Rohkesti paluvad abi igal ajal nooremad õpilased. I—IV klassi õpilased ei suuda alati orienteeruda keerulisemates küsimustes, eriti matemaatika ülesannetes. Asunud õpetükkide juurde, laps pöörduv sageli juba esimese raskuse või selgusetuse korral vanemate poole, mõnikord isegi nutuga. Vanemad asuvad appi. Pahatihti ei vasta see abi pedagoogilistele nõuetele. Paljud vanemad püüavad last nii abistada, et teevad ise lapse eest töö ära.

Näiteks ei armasta Heino istuda kaua matemaatika ülesannete kallal. Kui seal leidub raske koht, jookseb ta kohe isa juurde. Isa võtab pliiatsi ja paberi ning lahendab ülesande, pojale midagi pikemalt seletamata. Samuti abistab isa ta õde Pillel. Pillel on raskusi vene keelega. Kojuantavad harjutused teeb alati isa...

Või võtame näiteks Luule ema poolt tehtud pedagoogilise vea. Luule ei alustanud oma koolitööde tegemist kunagi enne, kui ema tuli koju. Nüüd istus see tütre kõrvale ja jälgis ta tööd. Iga kord kui Luule tegi uue tähe või

arvutuse, vaatas ta emale otsa: kas see on hea ja õige. Nii muutub Luule aga oma iseseisvas töös ebakindlaks. Ta iseloomus võib kergesti tekkida negatiivne joon — ta ei usu üldse oma jõusse, on abitu. Hiljem Luule ema parandas oma vea: ta ei jälginud enam kogu õppeülesannete täitmise käiku, vaid kontrollis ainult tehtud ülesandeid ja lõpetatud harjutusi.

Oskamatu abistamine toob kasu asemel pigem kahju.

Missugune on pedagoogiliselt hinnatav abi koduses õppetöös ja kuidas seda teostada?

Selleks tuleb eelkõige lähemalt tutvuda ülesannete juures sooritatava iseseisva töö mitmesuguste liikidega ja nende eriomadustega. Eespool on tõstetud esile kaks põhimist koduse õppetöö liiki: ülesantu teadlik õppimine õpiku järgi ja mitmesuguste ülesannete ja harjutuste täitmine. Selle jaotuse võime teha veelgi laiemalt — ühelt poolt suulised ülesanded, mille alla peale õpitava teadliku omandamise (ajalugu, maateadus) kuulub veel häälega lugemine lugemisoskuse omandamise eesmärgil (eesti ja vene keel, võõrkeeled) ja päheõppimine (reeglid, definitsioonid, luuletused); teiselt poolt kirjalikud ülesanded, kuhu kuuluvad nii ülesannete ja harjutuste tegemine kui ka igasuguste jooniste ja skeemide valmistamine.

Kõigi nende tööliikide täitmine toimub eri võtetega. Seoses õppimise meetodikaga on eespool antud ainult kõige üldisemad põhimõtted, mida peab alati arvestama, mistahes ainega ka ei tegeldaks. Tegelikult on igas erinevas küsimuses abistamisel oma meetodika.

Näiteks kuulevad vanemad kodus sageli oma laste lugemist pealt. Näpunäiteid õige lugemise kohta asuvad andma aga vähesed. Mida peaksime nõudma lapselt lugemisel?

Allpool on toodud kõige üldisemad nõuded lugemisele. Lugemine peab olema arusaadav endale, samuti kuulajaile, ladus, ilmekas. Harjutada tuleb seni, kuni lugemine toimub takerdumisteta, ei veerita enam üksikuid tähti või sõnu. Teadlik lugemine erineb tunduvalt mehaanilisest vuristamisest. Aru saama peab nii tekstist tervikuna kui ka üksikutest sõnadest. Lugeda tuleb alati kuuldavalt (eriti aga võõrast keelt)! Lugemisel tekkinud vigade parandamist tuleb nõuda sel kombel, et loetaks terve lause uuesti ja lastaks lapsel endal viga parandada.

Toodud näitest selgub, et iga üksik tööliik omab eri palge ning selle õigesse täitmisse süvenemine nõuab tublisti teadmisi didaktikast. Õppeainete mitmekesisus omalt poolt eeldab, et abistajal oleks teadmisi paljudes ainetes. Juba on õpilasel käsil zoologia, juba algebra. Nooremaid õpilasi suudavad aga vanemad alati abistada, olemata seejuures vastava aine spetsialistid või silmapaistvad pedagoogid.

Konkreetse näitena õpilase abistamise kohta teatud ühes tööliigis toome siinkohal matemaatika ülesannete lahendamise.

Kuidas abistada last matemaatika ülesannete lahendamisel, et sellest oleks kasu edasise õppetöö seisukohalt?

Vanemate abi peab siin avalduma selles, et õpetada last orienteeruma ülesandeis ning lahenduse käigus.

Enne kui laps alustab matemaatiliste tehetega, peab tal olema selge, mida ülesandes tahetakse teada saada. Alles seejärel saab kindlaks määrata, kuidas tal tuleb ülesanne lahendada ja millised tehted on seejuures vajalikud. Last tuleb kohustada ülesannet mitu korda tähelepanelikult läbi lugema. Ülesande kuuldavalt ja rõhutatult lugemisest aitab tihti, et tast hakatakse täielikult aru saama. Nõudke, et lapsed ülesande lahenduse käigu enne alati põhjalikult läbi mõtleksid.

Kui ülesande sisu pole lapsele arusaadav, raskendab see mõnevõrra lahendamist. Seda eelkõige sel korral, kui ülesandes kõneldakse lapsele tundmata nähtustest. Näiteks I klassis oli antud lahendada ülesanne: «Poiss püüdis 7 kiili ja 4 liblikat. Mitu putukat poiss püüdis?» — Laps ei tea, et kiil ja liblikas on putukad.

Teinekord tuleneb ülesande mittemõistmine selle raskest sõnastusest. Vanemad seletagu vajaduse korral ülesanne lihtsamate sõnadega. Harilikult teeb seda küll juba õpetaja klassis.

Oma lahenduse käiku ei oska laps alati üles ehitada vastavalt ülesande küsimusele. Sageli vastatakse hoopis teine küsimus. Näiteks oli väikesel Tõnul lahendada ülesanne: «Kolhoosnik müüs 2 kotti jahu. Esimeses oli 56 kg jahu, teises — 53 kg. Ta müüs jahu ära 2 rbl. eest kilo. Mitu rubla sai ta esimese koti eest rohkem kui teise koti eest?» Tõnu arvutas aga, kui palju sai kolhoosnik 2 koti eest kokku ega vastanud seega ülesande küsimusele. Kui ema poleks talle selgitanud, et ta on valesti lahendanud, poleks poiss avastanud oma viga.

Tuleb juhtida lapse tähelepanu sellele, et ta alati vaataks, kas ülesande tingimused on täidetud.

Nii mõnigi kord tekib raskus alles vastuse kirjutamisel. Ei mõisteta seost ülesande küsimuse ja vastuse vahel.

Kui ülesandes küsitakse, kuipalju on ostetud vihikud pliiatsitest kallimad, mis peab saama siis vastuses... Vihikud? Pliiatsid?... Õpilastest ühed vastasid «vihikud», teised «pliiatsid» ja üsna väike osa — «kopikat».

Õpilased peavad ülesannet lahendades ühtlasi õppima selgeks selle tüübi, oskama rakendada õpitud lahendust analoogilistel juhtudel. Sellepärast on kasulik koju lahendada antud ülesande kõrval anda lapsele lahendada veel samasuguseid (võimalikult peast lahendamiseks).

Väike Mart lahendas ülesannet: «Poiss läks magama kell 9 õhtul ja ärkas kell 8 hommikul. Mitu tundi poiss magas?» Jättes siinkohal kõrvale raskused, mis tal tekkisid ülesande lahendamisel, eriti selle paberile panemisel, pani ema tähele, et ta ei oska lahendust kasutada samalaadseil juhtudel. Lahendanud selle ülesande, andis ema seepärast Mardile peast lahendada veel sama tüüpi ülesandeid — kaks, kolm, neli — kuni «tüüp» oli selge. Näiteks arutati temaga, kui kaua oli poiss maganud, kui tõusis kell 7 hommikul ja oli magama läinud kell 1/210 õhtul.

Alati on hea anda lastele lisaks ülesandeid igapäevasest elust: kolhoosist, turul ostude tegemisest jne. Teemade aktuaalsus ja elulähedus aitab siduda igapäevast elu matemaatikaga ja matemaatikat igapäevase eluga.

Koduste õppeülesannete täitmine vanemate organiseerimisel peab toimuma täiesti kooskõlas koolis rakendatavate meetoditega. Lapse kaudu on võimalik välja selgitada, kuidas seletas asja õpetaja: seletused, mis ei ole kooskõlas koolis antud seletustega, viivad lapse segadusse. Näiteks emad kasutavad mõnikord teistsuguseid korrutamise võtteid, tunnevad grammatikat vananenud seisukohtade järgi. Siinkohal tuleb juhul, kui vanematel on raske teatud õppeaines orienteeruda, neil soovitada oma lapsel abi saamiseks pöörduda mõne klassikaaslase poole, kellega on kuuldud ühiseid seletusi. Samuti õpetagu vanemad, et laps alati vajaduse korral õpetajalt arusaamatu üle selgitust küsiks. Sageli ei tee lapsed seda põhjendamata kartusest. Nii rääkis väike tüdruk, et ta ei saanud küll midagi aru, ent tal oli häbi üles tunnistada, et ta on nii taipamatu; pealegi

kartis ta, et õpetaja paneb siis halva numbri. Vanemad peaksid siin lapsi julgustama.

Abi tuleb lapsele pakkuda siis, kui see on möödapääsematu. Kunagi ei tohi vanem lapse eest tööd ise ära teha. Kui laps ei oska tõlget teha, ei tohi isa või ema kunagi võtta paberit ja pliiatsit ning seda valmis kirjutada. Arusaamatud küsimused tuleb lastele selgitava vestluse teel avada. Ja peamine raskuste kui niisuguste vastu võitlemiseks on õppeülesannete pideva korraliku täitmise nõudmine.

Põhiliselt peaks vanematele siiski jääma töö kontrollija osa, kuna abistaja osa langeb neile ainult erandjuhtudel. Kuivõrd tema laps vajab abi ja kontrolli, seda saab iga lapsevanem ise kõige paremini otsustada ja vastavalt ka talitada.

V. MÕNINGAIST VAHENDEIST ÕPETÖÖ EDU KINDLUSTAMISEL

Vanemate poolt rakendatakse stiimulitena õppetöoks peamiselt karistust ja tasu.

Ühes perekonnas poiss õppis ainult vitsa varal. Vitsad võeti mitte üksnes siis, kui poiss ei töötanud, vaid isegi siis, kui ta ülesandest aru ei saanud. Loomulikult ei andnud selline abinõu positiivseid tagajärgi. Hiljem asus sinna samasse elama poisi tädi, kes, olles paar nädalat kuulunud kahepoolset kisa, hakkas poisiga töötama ning lühikese ajaga õppis poiss ka iseseisvalt töötama.

Lapsi ei tohiks samuti õhutada õppima eelseisva tasu ootuses. Ebaõige on maksta neile viite eest á rubla või 50 kopikat või lubada hea klassitunnistuse puhul palli, fotoaparaati või midagi muud meelitavat. Nii võib juhtuda, et lapsed hakkavad oma heade hinnetega vanemaid lausa terroriseerima, lugedes neid mingiks omapoolseks vägiteoks, aga mitte kohuseks, milleks õppetöö tegelikult on.

Karistuse ja tasu jagamisel peab lapsevanem alati kaaluma nii selle häid kui ka halbu külgi. Ergutamise mõne kiitva sõnaga on soovitatav. Kui aga lapsi hakatakse kiitma mõne võõra inimese ees, nende üle nagu uhkustades, viib see selleni, et laps hakkab oma saavutusi väga suurteks pidama ja ootab igakordse hea hinde puhul imetlust. Eelkõige on õppimine iga lapse kohus.

Lapse huvi hoidmine õppetööl küljes on võimalik hoopis teiste meetoditega.

Palju abi osutavad lastele vanemad, kes aitavad seostada õpilasel ta teadmisi eluga, näidata, kuivõrd tähtis on elus see, mida ta teab tänu koolile. Selle läbi kasvab ka huvi. Näiteks ema laseb pojalt kokku arvestada ostudeks kulutatut, arvutada välja korteri pindala, kasutab õpilase teadmisi aedvilja kasvatamisel, elektritarvete parandamisel ja muus tegevuses. Õpetust nõukogude koolis püütakse päev-päevalt rohkem polütehnikiseerida, viia see tihedasse seosesse igapäevase elu praktiliste nõuete ning tootmis-tegevusega. Paljudel juhtudel on vanematel aga rohkem võimalik konkretiseerida koolis saadud teadmisi. Koolis on selleks aeg mõnevõrra piiratud.

Küsimused: Miks see nii on? Miks sa nii teed? Mis-pärast see niimoodi välja tuleb? suunavad last mõtlema ja aitavad vältida mehaanilist õppimist. Koolis õpitule lisaks võib jutustada veel midagi uut. Loetagu lastega koos aja-lehti, ajakirju, jutustatagu neile elust võetud fakte, arutel-dagu nendega koos filme. Last tuleb õpetada mitte ainult õpikuga piirduma. Näiteks kui õpilane õpib mingisugust ajaloolist perioodi tundma ainult ajalooõpiku järgi, siis ta teab veel väga vähe sellest perioodist. Samasugune on lugu geograafia, kirjanduse jt. õppeainetega.

Kui aine osutub huvitavaks, töötatakse selle juures meel-sasti.

Kerkib küsimus: «Mis teha, kui õpilane huvitub ühest aimest nii suurel määral, et selle all kannatavad kõik tei-sed? Mis teha, kui noor bioloog või mehaanik halvasti oskab eesti keelt või noor kirjandushuviline ei edene mate-maatikas?»

Üldiselt huvi ühe teatud ala vastu ei ole hukkamõistetav, vaid vastupidi — säärast suunitlust tuleb kõigiti toetada, sest kogu õppetöö vältel peab olema silme ees edasine elu. On hea, kui lapsel juba varakult kujuneb huviala, mis oma-korda saab stiimuliks õppetöös.

Ometi sellise erihuvi olemasolu ei tohiks tulla kahjuks teistele ainetele, mida samuti koolis õpitakse. Lastele tuleb selgitada iga üksiku õppeaine haridusväärtaus. On selge, et ilma üldise laia hariduseta ei ole mõeldav produktiivne töö ühel erialal. Erihuvi olemasolu võib sageli just kuju-neda stiimuliks üldhariduse taotlemisel.

Seega peavad vanemad püüdma kasvatada laialdasī huve, alati kontrollima lapse tegevust, vaatama, m i d a ta teeb — ja k u i d a s ta seda teeb.

KOKKUVÖTE

Õppimine on lapse elus põhilise tähtsusega tegur.

Juhtiv osa kogu õppetöös nii koolis kui kodus kuulub õpetajale. Perekond peab toetama neid nõudmisi, mis kool lapsele esitab, ja tegutsema kooskõlas nendega. Perekonna ja kooli ühisrinde taktika lapsele antavate nõuete suhtes — see on tema õppetöö edu pant.

Kool annab pidevalt teateid selle kohta, kuidas areneb lapse töö, missugune on tema suhtumine õppetöösse, kuidas ta jõuab edasi. Selle kõrval tutvustab kool vanemaid üldse tööga koolis, organiseerides lastevanemate koosolekuid, kutsudes kokku lastevanemaid nõupidamistele klasside kaupa jne.

Perekond, tutvunud kooli nõuetega lapsele ja tema tööle, soodustab eelpooltooduga kõigiti nende täitmist:

1) kui luuakse vajalikud välised tingimused lapse tööks ning töötatakse välja õige režiim õpetegevuseks;

2) kontrollitakse lapse tööd, süstemaatiliselt järele vaadates tema päevikut ja vihikuid, lastes üles öelda suulisi ülesandeid (lugeda);

3) osutatakse lapsele, kui see on tarvilik, abi koduste ülesannete täitmisel, seejuures hoidudes midagi laste eest ise ära tegemast ja juhendades lapsi õpetajate poolt antud juhtnööride ja näpunäidete alusel. Abi lapsele on eriti tähtis neil juhtudel, kus ühel või teisel põhjusel on lapsel tekkinud lüngad teadmistes: need likvideeritakse kooli ja kodu koostöös;

4) stimuleerides lapsi õppima.

Lõpuks jääb soovida, et senisest enam tiheneks side kooli ja kodu vahel, et ühendatud jõuga teostada noore põlvkonna õpetamist ja kasvatamist.

Kui vanemad soovivad, et nende lapsed hästi õpivad, peavad nad looma tiheda sideme kooliga. Kool aitab vanemaid õigesti organiseerida päevarežiimi, näidata, kuidas teostada õppetöö kontrolli ning last järele aidata. Et seda saavutada, on kõigil lastevanemail vaja võimalikult sagedamini külastada kooli, kõnelda õpetajatega, pidada nõu teiste lastevanematega ja külastada lastevanemate koosolekuid ning lektoriume.

SISUKORD

I.	KODUSE ÕPPETÖÖ TÄHTSUSEST	4
II.	VAJALIKUD TINGIMUSED KODUSEKS ÕPPETÖÖKS. ÕPPIMISE METOODIKAST	7
	1. Õppimiseks vajalike välistingimuste loomine	8
	2. Kind'a päevarežiimi kehtestamine	10
	a) Päevarežiimist üldse	10
	b) Puhkuse režiim	13
	c) Õppeülesannete täitmise režiim	14
	3. Õppimise metoodikast	16
III.	VANEMATE KONTROLLIST ÕPPEÜLESANNETE TÄITMISE ÜLE	19
IV.	KUIDAS AIDATA LAST ÜLE SISULISTEST RASKUSTEST KODUSES TÖÖS	25
V.	MÕNINGAIST VAHENDEIST ÕPPETÖÖ EDU KINDLUSTAMISEL	29
	KOKKUVÖTE	31

Toimetaja J. Seiental

Tehniline toimetaja T. Mitt

Korrektorid S. Ridala ja E. Toots

Ladumisele antud 24. X 1953. Trükkimisele antud 25. XII 1953. Trükkarv 8000. Paber 54:84, 1/16. Trükipoognaid 2. Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 1,64. Arvutuspoognaid 1,81. MB-18544. Trükkkoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tän. 54/58. Tellimise nr. 1954.

Hind rbl. 1.—

На эстонском языке.

A. Марк. Роль домашних условий в обеспечения успешных школьных занятий.

Rbl. 1.—

A-17345

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00462614 1